

BOSHLANG‘ICH SINIF MATEMATIKA DARSLARIDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA O‘QITISHNI TASHKIL ETISH

Saydaliyeva L.M.

Nizomiy nomidagi TDPU

Таянч сўзлар: шахс ривож, эhtiёж, ақл, психофизиологик, онг, фаолият, тафаккур, касб-хунар, индивид, маданий контекст, ахлоқий фазилат, саводхонлик, ўқиш, фонетика, грамматика, чиройли ёзиш.

Ключевые слова: развитие личности, расширяемость, интеллект, психофизиологический, сознание, активность, мышление, профессиональный, индивидуальный, культурный контекст, моральные качества, грамотность, чтение, фонетика, грамматика, красивое письмо.

Key words: personality development, extensibility, intelligence, psychophysiological, consciousness, activity, thinking, professional, individual, cultural context, moral qualities, literacy, reading, phonetics, grammar, beautiful writing.

Bizga yaxshi ma'lumki, har bir nazariya o'zining metodologik asoslariga ega bo'ladi. Ta'lim texnologiya nazariyasining ilk g'oyalari ilgari surilgan davrlardayoq mazkur nazariyaning asoslari ham yaratila boshlagan. Ta'lim texnologiyasi nazariyasining umumiy asoslarini uning maqsadi, mazmuni, vazifalari, tamoyillari, obektiv (tashqi) hamda subektiv (ichki) omillari, obekti, asosiy tushunchalari, mezonlari va boshqalar tashkil etadi.

Ta'lim texnologiyasi nazariyasining umumiy asoslari mohiyati xususida so'z yuritish uchun "Ta'lim texnologiyasi" tushunchasining tub ma'nosini anglash talab etiladi.

"Texnologiya" yunoncha so'z bo'lib, "techne" – mahorat, san'at hamda "logos"- tushuncha, ta'limot so'zlarining birikmasidan hosil bo'lgan. "Ta'lim texnologiyasi" tushunchasi esa lug'aviy jihatdan (inglizcha "an educational technology") ta'lim (o'qitish) jarayonini yuksak mahorat, san'at darajasida tashkil etish borasida ma'lumotlar beruvchi fan (yoki ta'limot) ma'nosini anglatadi.

Pedagogik texnologiya tushunchasi keng ko'lamli, serqirra tushuncha bo'lib, u ta'lim-tarbiya amaliyotini rivojlantirish ehtiyojlari asosida kelib chiqqan va hozirda pedagogika, psixologiya fanlarida o'z o'rniga ega.

Ta'lim – tarbiya faoliyatining mazmuni, maqsad va vazifalari davrlar o'tishi bilan kengayib borishi natijasida uning shakl va usullari ham takomillashib bormoqda. Hozirda inson faoliyatining asosiy yo'nalishlari shu faoliyatidan ko'zda tutilgan maqsadlarni to'liq amalga oshirish imkoniyatini beruvchi yaxlit tizimga, ya'ni texnologiyaga aylanib bormoqda. Shu asosda ta'lim – tarbiya sohasida so'nggi davrda pedagogik texnologiya amal qila boshladi.

Ishlab chiqarishdagi texnologiyada turli materiallarga ishlov berish tegishli kasb ustalari tomonidan amalga oshiriladi. Pedagogik texnologiyada esa ishlov beriladigan material o'quvchi (ta'lim oluvchi)ning aqliy, ruhiy, axloqiy sifatleri bo'lib, ularga o'qituvchi, tarbiyachi tomonidan ma'lum maqsadlarga erishish yo'lida har turli ta'sirlar o'tkaziladi.

Pedagogik texnologiya tushunchasi XX asrda 'aydo bo'lib, quyidagi rivojlanish bosqichlaridan o'tib kelmoqda.

Dastlabki bu tushuncha 1940-yillardan 50-yillar o'rtasigacha "ta'limda texnologiya" deb qo'llanib, o'quv jarayonida audiovizual texnika vositalaridan foydalanishni ifoda qilgan.

pedagogik texnologiya tushunchasi dastlab XX asrning o'rtalarida AQShda qo'llana boshlangan. Bunda "pedagogik texnologiya" va "ta'lim texnologiyasi" ifodalari faqat texnika vositalari yordamida o'qitishga nisbatan qo'llangan edi.

Oradan vaqt o'tishi davomida shu ifodalarni qo'llash darajasi kengayib borishi natijasida ularning ma'nolari ham tegishlicha o'zgarib bordi. Hozirga kelib esa pedagogik texnologiya ifodasining zamonaviy ilmiy asoslangan yagona ta'rifini belgilash maqsadida bir qancha yirik olimlar tomonidan turli fikrlar va xulosalar asoslab berildi.

50-yillar o'rtasidan 60-yillargacha "ta'lim texnologiyasi" ifodasi qo'llanilib, bunda programmashtirilgan ta'limni nazarda tutilgan.

70-yillarda "pedagogik texnologiya" ifodasi qo'llanilib, u avvaldan loyihalashtirilgan va aniq belgilangan maqsadlarga erishishni kafolatlovchi o'quv jarayonini bildirgan.

1979-yilda AQShning pedagogik kommunikatsiyalar va texnologiyalar assotsiatsiyasi tomonidan pedagogik texnologiyaga quyidagicha ta'rif berilgan edi: "pedagogik texnologiya bilimlarni o'zlashtirishning hamma jihatlarini qamrab oluvchi muammoni tahlil qilish va rejalashtirish, ta'minlash, muammoning yechini baholash va boshqarish uchun odamlar, g'oyalar,

vositalar va faoliyatni tashkil qilish usullarini o'z tarkibiga oladigan kom'leks, integrativ jarayondan iborat...”.

80-yillarning boshidan pedagogik texnologiya deb ta'limning komyuterli va axborot texnologiyalarini yaratishga aytilgan.

Shu aytilganlar asosida pedagogik texnologiya bir jihatdan o'quv jarayonida texnika vositalaridan foydalanishning kengayib borishini ifodalab, uni ta'limdagi, o'qitishdagi texnologiya deb nomlash mumkin bo'lsa, ikkinchidan, ta'lim texnologiyasi yoki pedagogik texnologiya degan nom o'quv jarayonining o'zini qurish texnologiyasini bildiradi deb xulosa chiqarish mumkin.

Pedagogika oid adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, hozirgi davrda pedagogik texnologiya tushunchasi ta'lim amaliyoti va nazariyasi ilmidan mustahkam o'rin egalladi, lekin uni pedagogikaning mukammal lug'atlari (tezaurus)dagi o'rni hali noma'lumligicha qolib kelmoqda.

Pedagogik texnologiya tushunchasining shakllanishi va rivojlanishi tarixida turli qarashlar mavjud bo'lgan: u texnik vositalar haqidagi ta'limot deb, hamda o'qitish jarayonini loyihalashtirilgan holda izchil va muntazam tashkil etish deb talqin qilingan. Hozir pedagogik texnologiyalarning bir qancha ta'riflari mavjud.

V.P.Besalko pedagogik texnologiyani amaliyotga tatbiq qilinadigan muayyan pedagogik tizim loyihasi sifatida belgilaydi. U pedagogik tizim texnologiyalar ishlab chiqish uchun asos bo'ladi, deb hisoblaydi. Bunda asosiy diqqat o'quv –pedagogik jarayonni oldindan loyihalashga qaratiladi, didaktik vazifa va o'qitish texnologiyalari tushunchasidan foydalaniladi. Shu tariqa V.P.Besalko o'quv jarayonini loyihalash g'oyasini ilgari suradi. Afsuski, hozirga qadar pedagogik texnologiya va loyiha tushunchalari haqida aniqlik yo'q.

Pedagogik texnologiya ta'lim jarayoniga jadallik bilan kirib borayotgan bo'lsa ham, uning maqomi noaniqligicha qolib ketmoqda. Tadqiqotchilarning ishlarida fan va amaliyot oralig'idan o'rin egallamoqda.

Shunday qilib, bir yondashuvda o'qitish texnologiyalari o'qitishning barcha vositalarini qamrab olgan qandaydir jihozlash sifatida ham belgilanadi. Unda texnologiya o'quv jarayonini texniklashtirishni taqozo qiladi.

Texnologiya tushunchasi 60-yillardagi Amerika va G'arbiy Yevro'ada ta'limni isloh qilinishi bilan bog'liq ravishda kirib keldi. B.Blui, J.Koroll, Y.Gal'erin, V.I.Davidov, N.A.Menchinskaya, Z.I.Kalmikova, L.I.Zankov texnologiyalari mashhur. O'qitishni tashkil qilishning texnologik yondashuvlari V.'Bes'alko, N.F.Talizina, L.M.Fridman, Y.N.Kulyutkina, G.S.Suxobskoy, T.V.Kudryavsev, M.I.Maxmutov kabi aksariyat psixolog va didaktikachilarga taalluqlidir.

Alohida qayd etib o'tish joizki, ayni vaqtda ta'lim texnologiyasi tushunchasini mantiqiy – g'oyaviy jihatdan izohlash borasida yagona fikr mavjud emas. Yuqorida qayd etilgandek, pedagogik texnologiya nazariyasi o'tgan asrning ikkinchi yarmidan boshlab asoslanib kelinayotgan bo'lsada, aynan “pedagogik texnologiya” tushunchasiga nisbatan turlicha yondashuvlar mavjudligini ko'rib turibmiz.

Adabiyotlar:

1. Yo'ldoshev J.G., Shirinov M.K., Ochilov F.I. Pedagogik diagnostika. O'quv-metodik qo'llanma – Toshkent 2014, 63-64, 67,70-71 betlar
2. Abdullayeva B.S., Toshpo'latova M., Sadikova A.V., Jabborova Y., Muhitdinova N. Matematika. 1-sinf o'qituvchilari uchun ilg'or pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta'lim jarayoniga joriy etish bo'yicha metodik qo'llanma – T “O'zbekiston milliy ensklopediyasi” Davlat ilmiy nashriyoti, 2014.
3. Abdurahmonova N., Ahmedov M., Jumayev M. 1-sinfda matematika darslari. T. 2006
4. Abdullayeva B.S., Sadikova A.V., Toshpo'latova M.I. Boshlang'ich sinflarda matematikadan sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish. Pedagogika oliy ta'lim muassalarining 5141600-«Boshlang'ich ta'lim va tarbiyaviy ish» bakalavr yo'nalishi talabalari uchun mo'ljallangan o'quv-metodik qo'llanma – T.: OOO «Jahon - Print», 2011. – 148 bet.

РЕЗИОМЕ

Ушбу мақолада илк мактаб ёшидаги ўқувчилар билан ишлашнинг ўзига хос педагогик жиҳатлари. Умумий ўрта таҳлим муассасалари ўқувчиларининг ёши ва психофизиологик хусусиятлари ҳақида қисқача маълумот берилган.

РЕЗИОМЕ

В данной статье рассматриваются специфические педагогические аспекты работы с младшими школьниками. Дано краткое описание возрастных и психофизиологических особенностей учащихся общего среднего образования.

SUMMARY

This article discusses specific pedagogical aspects of working with early school-age students. A brief account of the age and psychophysiological characteristics of students in general secondary education is given